

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 191/2020 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen koronaepidemiaan liittyvien rajoitustoimien vaikutusten arvioinnista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Veronika Honkasalon /vas näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 191/2020 vp:

Miten valmiuslain käyttöönotossa ja muissa koronaepidemiaan liittyvissä rajoitustoimissa on arvioitu ennalta toimenpiteiden lapsi-, sukupuoli-, ihmisoikeus- ja hyvinvointivaikutukset, ja

entä miten on varmistettu ja taloudellisesti varauduttu siihen, etteivät erityisesti haavoittuvimmassa asemassa olevat kärsi rajoitustoimenpiteistä kohtuuttomasti?

Vastauksen kysymykseen esitän seuraavaa:

Suomi on muiden maiden mukana kohdannut tilanteen, jossa tartuntataudin (COVID-19) aiheuttava koronavirus leviää laajasti. Valtioneuvosto on, yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa, todennut 16.3.2020, että maassa vallitsevat valmiuslain (1552/2011) 3 §:n 3 ja 5 kohdassa tarkoitetut poikkeusolot.

Koronaepidemiaan liittyviä rajoitustoimia on toteutettu laajasti. Niihin sisältyvät paitsi valmiuslain käyttöönotto- ja soveltamisasetukset, myös viranomaispäätökset, -määräykset ja suositukset sekä lakimuutokset.

Valtioneuvoston tilannearvion mukaan terveydenhuoltojärjestelmän toiminnan ylläpitäminen on edellyttänyt tartuntatautilain valtuuksien lisäksi myös valmiuslaissa säädettyjen valtuuksien käyttöönottoa. Perustuslakivaliokunta on muun ohella todennut, että terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn säilyttäminen pandemian aikana on perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta erittäin painava peruste, jolla on yhteys perustuslain 7 §:n 1 momentin julkisen vallan velvollisuuteen turvata jokaisen oikeus elämään sekä turvata myös pandemian oloissa jokaiselle riittävät terveyspalvelut sekä edistää väestön terveyttä (perustuslain 19 §:n 3 momentti) ja joka oikeuttaa poikkeuksellisen pitkälle meneviä, myös ihmisten perusoikeuksiin puuttuvia viranomaistoimia.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 191/2020 vp

Valmiuslain tarkoituksena on lain 1 §:n mukaan poikkeusoloissa muun muassa suojata väestöä sekä turvata sen toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia. Nyt voimassa olevat rajoitukset on katsottu olevan välttämättömiä kriisin hoitamiseksi ja oikeasuhtaisia valmiuslain 1 §:ssä säädetyn tarkoituksen saavuttamiseksi. Suomi on ratifioinut useita kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, joissa on säädetty oikeudesta elämään ja oikeudesta terveyden suojeluun.

Hallitus on tehnyt linjaukset toimenpiteistä ja antanut valmiuslain ensimmäiset käyttöönottoasetukset sekä soveltamisasetukset eduskunnalle 17.3.2020. Muutoksia valmiuslain käyttöönottoasetuksiin ja soveltamisasetuksiin sekä uusia käyttöönottoasetuksia on annettu eduskunnalle 19.3.2020, 20.3.2020, 25.3.2020, 27.3.2020, 31.3.2020, 6.4.2020 ja 15.4.2020.

Valmiuslain käyttöönottoasetukset on valmisteltu valtioneuvoston kansliassa. Asetuksissa yksilöidään ne tietyt valmiuslain säännökset, jotka on otettu käyttöön. Käyttöönottoasetuksen lisäksi valmiuslain mukaisista toimivaltuuksista säädetään tarkemmin soveltamisasetuksin, joissa varsinaisesta toimivaltuuksien käytöstä annetaan tarkempia säännöksiä. Valmiuslain soveltamisasetukset on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä, työ- ja elinkeinoministeriössä sekä opetus- ja kulttuuriministeriössä. Säädösehdotusten vaikutusten arviointi tapahtuu osana valmistelua toimivaltaisessa ministeriössä.

Asetuksia valmisteltaessa ja niiden hyväksymisen jälkeen eri ministeriöissä on tehty yhteistyötä sen varmistamiseksi, että vaikutukset lapsiin huomioidaan ja että lapsille koituu rajoituksista mahdollisimman vähän haittaa. Esimerkiksi lapsen tapaamisoikeuden toteutuminen on haluttu myös poikkeusoloissa turvata mahdollisimman täysimääräisesti.

Huomioiden poikkeusolojen toteamisen ja valmiuslain toimivaltuuksien käyttöönoton kiireellisyys, käyttöönotto- ja soveltamisasetusten perusteluissa on keskitytty rajoitusten vaikutuksiin epidemian leviämiseen ja terveydenhuoltojärjestelmän toimintakyvyn varmistamiseen liittyen. Perustuslakivaliokunta on mietinnössään (PeVM 9/2020 vp) kiinnittänyt yleisemmin huomiota tarpeeseen arvioida jatkossa perusoikeusnäkökulmasta rajoitustoimien yhteiskunnalle aiheuttamia kokonaishaittoja suhteessa niillä saavutettuun hyötyyn.

Valtioneuvoston varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämisvelvollisuutta koskevista väliaikaisista rajoituksista antaman asetusten (126/2020, muutettu 131/2020 ja 191/2020) perustelumuiotiossa on käsitelty vaikutuksia oppilaisiin ja opiskelijoihin. Sivistysvaliokunta korostaa asetuksesta antamassaan lausunnossa, että poikkeustilan aikana ja sen mahdollisesti pitkittyessä asianomaisten viranomaisten on huolellisesti seurattava ja arvioitava nyt ehdotettujen palveluja rajoittavien päätösten vaikutuksia erityisesti heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 191/2020 vp

Vaikutuksia ihmisryhmiin on tunnistettu eri hallinnonaloilla ja toimenpiteisiin rajoittamistointien haitallisten vaikutusten minimoimiseksi on ryhdytty. Toimenpiteistä mainittakoon esimerkiksi varhaiskasvatuksen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestämiseen liittyvät käytännön toimet, työttömyysturvaan tehdyt muutokset sekä valmisteilla oleva väliaikainen tuki epidemian vuoksi palkatta töistä poissa olevalle. Rajoitusten vaikutuksia lieventäviä toimia on myös sisällytynyt eduskunnalle tähän mennessä annettuihin kahteen lisätalousarvioehdotukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi lisärahoitus opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle kulttuuriin, liikuntaan ja nuorisotyöhön sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla määrärahalisäykset perustoimeentulo- ja asumistukiin. Lisätoimenpiteitä tullaan rahoittamaan toukokuussa annettavassa kolmannessa lisätalousarviossa. Sosiaali- ja terveysministeriö seuraa tarkkaan tilanteen vaikutuksia erityisesti hauraimmassa asemassa olevien kohdalla.

Hallitus katsoo, että erilaisten toimien suunnittelussa on huomioitava poikkeusolojen jälkeinen aika. Valtioneuvoston kanslia asetti 8.4.2020 valmisteluryhmän, jonka tehtävänä on valmistella nopealla aikataululla suunnitelma Suomen tieksi ulos koronakriisistä ja toimenpiteet kriisin jälkihoitoon. Valmisteluryhmän tulee tehdä 1.5.2020 mennessä ehdotus toimenpiteistä välittömän kriisivaiheen taloudellisten ja sosiaalisten vahinkojen rajoittamiseksi ja nyt päätetyistä toimenpiteistä irtaantumiseksi oikea-aikaisesti. Valmisteluryhmän tulee laatia toukokuun loppuun mennessä suunnitelma kriisin jälkihoitoa koskevista toimenpiteistä ja niiden valmistelusta yhteiskunnan eri sektoreita koskien. Valmisteluryhmän tueksi asetetaan tiedepaneeli, jonka tehtävänä on auttaa valmisteluryhmää tutkittuun tietoon perustuen arvioimaan ja ennakoimaan kriisiin liittyviä ja siitä seuraavia vaikutuksia sosiaalisen, terveydellisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyuden sekä yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan resilienssin näkökulmista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos tuottaa arviot rajoitustoimien epäsuorista vaikutuksista väestön terveydelle ja hyvinvoinnille.

Helsingissä 17.4.2020

Pääministeri Sanna Marin